

ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTІ ВИКОНАВСЬКИХ НАВИЧОК ГРИ НА ФОРТЕПІАНО

Стаття розкриває особливості педагогічної діагностики виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл. Проведення експериментальної роботи відбувалось шляхом залучення сукупності спеціально підібраних методів і засобів, що сприяли виявленню сформованості означених навичок.

Ключові слова: педагогічна діагностика, виконавські навички, фортепіано, учні дитячих музичних шкіл.

The article reveals peculiarities of formation of pedagogical diagnostics performing skills piano pupils of children's music schools. Conducting experimental work took place by bringing together specially selected methods and tools that facilitated detection of formation of the mentioned skills. Among them: the empirical methods of questioning, testing, diagnostic surveys, diagnostic and creative tasks, pedagogical supervision, methods of verbal conversations, interviews, methods of mathematical statistics, theoretical methods of analysis, specification, comparison, generalization of the statistical data and more. Conducted surveys of students 5-6 classes of children's music schools, as well as diagnostic survey of teachers, accompanists children's music schools, future music teachers revealed that all groups of respondents attitude to the problem of skills formation performing piano playing is entirely positive. Solving the problem of formation of executive skills piano lets you upgrade instrumental in preparing students performing children's music schools by creating special methodological support.

Keywords: pedagogical diagnosis, performing skills, piano, children's music schools students.

Актуальність проблеми формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл визначається сучасними вимогами щодо реформування мистецької освіти всіх рівнів в Україні у контексті її удосконалення та модернізації. Особливою гостроти набуває особистісно-орієнтований підхід до розв'язання означеної проблеми, який передбачає з'ясування ставлення до неї як безпосередньо школярів, так і викладачів, концертмейстерів дитячих музичних шкіл, шкіл мистецтв, а також студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів, які здобувають професію музичних виконавців, музичних педагогів тощо.

Розв'язання проблеми формування виконавських навичок гри на фортепіано дозволяє модернізувати інструментально-виконавську підготовку учнів дитячих музичних шкіл шляхом створення спеціального методичного забезпечення на основі з'ясування, аналізу та вивчення думок, ідей учасників цього процесу.

З метою створення ефективного методичного забезпечення щодо формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл було проведено дослідно-експериментальну роботу безпосередньо в умовах навчально-виховної діяльності в дитячих музичних школах, школах мистецтв міста Харкова, а також в Інституті мистецтв НПУ імені М.П. Драгоманова. Для експериментальної роботи було залучено 196 осіб: учнів середніх класів та викладачів, концертмейстерів дитячих музичних шкіл, а також студентів 1 – 5 курсів.

Для експериментальної роботи було окреслено мету: з'ясування ставлення респондентів – учасників процесу фортепіанної підготовки – до проблеми формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл.

Проведення експериментальної роботи відбувалось шляхом залучення сукупності спеціально підібраних методів і засобів, що включає: емпіричні методи анкетування,

тестування, діагностичних опитувань, діагностично-творчих завдань, педагогічні спостереження, вербальні методи бесіди, інтерв'ювання, методи математичної статистики, теоретичні методи аналізу, конкретизації, порівняння, узагальнення отриманих статистичних даних тощо. Окреслюючи роль і значення вибору методів педагогічного дослідження, С.Гончаренко зазначає: «Спосіб пізнання реальності, що вивчається, який дає можливість розв'язати завдання і досягти мети пошукової діяльності, є методом наукового пізнання дійсності (методом дослідження)» [1,111].

У процесі діагностичної роботи для з'ясування ставлення респондентів до проблеми формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл було проведено анкетування серед 76 учнів 5-6 класів дитячих музичних шкіл, а також діагностичне опитування 62 викладачів та концертмейстерів дитячих музичних шкіл і 58 майбутніх учителів музики – студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів. Діагностування передбачало комплекс запитань одного змісту, але по-різному сформульованих для учнів і для дорослих респондентів. Для учнів запитання були сформульовані доступною мовою, без використання науково-теоретичної термінології, складних музикознавчих понять тощо.

На запитання щодо розуміння сутності поняття «виконавські навички гри на фортепіано» учні відповіли, що виконавські навички засвідчують, наскільки добре людина (викладач або учень) володіє інструментом, щоб виконувати фортепіанні твори різної складності. Для цього треба багато вчитися не тільки грі на фортепіано, але й іншим музичним навчальним дисциплінам, таким як «музична література», «сольфеджіо» та ін. Узагальнена відповідь викладачів, концертмейстерів ДМШ та студентів Інститутів мистецтв окреслює досліджуваний феномен в якості набутих в результаті музичного навчання властивостей особистості, необхідних для професійної музично-педагогічної та практичної музично-виконавської діяльності.

Наступне запитання стосувалось думки респондентів щодо значущості проблеми формування виконавських навичок гри на фортепіано. Аналіз результатів анкетування учнів, і опитування викладачів, концертмейстерів ДМШ, майбутніх вчителів музики засвідчив, що обидві групи респондентів (діти й дорослі) виключно позитивно ставляться до необхідності формування виконавських навичок гри на фортепіано; розуміють важливість і необхідність їх формування.

Зокрема, аналіз відповідей викладачів, концертмейстерів ДМШ та шкіл мистецтв, а також майбутніх вчителів музики показав, що 45% опитаних вважають формування виконавських навичок гри на фортепіано першочерговим завданням фортепіанної підготовки у ДМШ; 45% – вважають цю проблему важливою поряд із проблемами інтерпретаційного опрацювання музичного твору, розвитку музично-творчих здібностей тощо; 10% не тільки розуміють значущість цієї проблеми, а наполягають на нагальній необхідності створення спеціального методичного забезпечення для її вирішення.

Аналіз відповідей учнів дає підстави засвідчити, що 95% учнів розуміють необхідність підвищення рівня сформованості своїх виконавських навичок, а 5%, незважаючи на те, що вважають цей рівень достатньо високим, наполягають на його подальшому підвищенні.

Наступне запитання передбачало визначення основних напрямів підвищення рівня виконавських навичок учнів. Аналіз результатів анкетування учнів засвідчив визначення наступних напрямів, поданих у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Основні напрями підвищення рівня виконавських навичок гри на фортепіано учнів ДМШ (за результатами анкетування учнів 5-6 класів ДМШ)

Напрями підвищення рівня виконавських навичок гри на фортепіано учнів ДМШ	Кількість учнів (%)
технічно-практичний	63,3
емоційно-психологічний	26,2
педагогічно-методичний	10,5

Результати аналізу діагностичного опитування дорослих респондентів (викладачів, концертмейстерів, майбутніх учителів музики) щодо основних напрямів підвищення рівня виконавських навичок учнів виявив важливість цієї проблеми для теорії та практики музичного навчання учнів ДМШ. Оскільки набуття учнями ДМШ виконавських навичок гри на фортепіано реалізується безпосередньо в системі педагогічного спілкування на кшталт «викладач фортепіано – учень», «учень – музичний твір», що обумовлюється певними мотивами діяльності, то наступне запитання анкетування учнів та опитування дорослих респондентів стосувалось визначення мотивів, які спонукають учнів до оволодіння виконавськими навичками гри на фортепіано.

Анкетування учнів 5-6 класів ДМШ виявило, що мотивами для формування означених навичок є: бажання покращити результати виступів на концертах, екзаменах – 31,2% опитаних; інтерес до вивчення музичних творів – 27,6% опитаних; бажання покращити власну самооцінку й оцінку в очах друзів, батьків, однокласників тощо – 16,8% опитаних; бажання стати в майбутньому музикантом – 12,2% опитаних; потреба у саморозвитку – 12,2% опитаних.

Опитування дорослих респондентів засвідчило, що мотивами для формування виконавських навичок гри на фортепіано учнів ДМШ є: бажання творчо працювати, зробити процес фортепіанного навчання цікавим – 29,6% опитаних; підвищення власного професіоналізму – 25,4% опитаних; бажання впроваджувати інноваційні технології у процес фортепіанного навчання – 17,3% опитаних; зацікавленість результатами діяльності – 15,7% опитаних; потреба в самовираженні та саморозвитку – 12% опитаних.

Останнє запитання, сформульоване у анкеті для учнів, а також поставлене під час опитування дорослих респондентів ставило на меті з'ясувати, які музичні знання, уміння учні 5-6 класів мають потребу вдосконалювати для ефективного формування виконавських навичок гри на фортепіано. Результати аналізу отриманих статистичних даних засвідчують, що учні ДМШ, які взяли участь в анкетуванні, бажають вдосконалювати наступні знання й уміння: технічно-практичні уміння гри на фортепіано – 37,2%; знання з теорії та методики фортепіанного виконавства – 28,5%; уміння точно, безпомилково виконувати зразки навчального репертуару під час концертних виступів, екзаменів з фортепіано – 27,3%; знання з історії музики (відомості про композиторів, фортепіанних виконавців, жанри фортепіанної музики тощо) – 7%.

Результати аналізу отриманих статистичних даних засвідчують, що викладачі, концертмейстери, майбутні вчителі музики, які взяли участь в опитуванні, бажають вдосконалювати наступні знання й уміння: знання з проблем музичної психології дитини – 36,8%; знання й уміння у сфері музично-педагогічної комунікації – 26,7%; знання щодо нових досягнень у сфері теорії та методики удосконалення фортепіанної підготовки учнів – 25 %; загально-музичні та загально-культурні знання - 11,5%.

Таким чином, проведене анкетування учнів 5-6 класів ДМШ, а також діагностичне опитування викладачів, концертмейстерів ДМШ, майбутніх учителів музики дозволило встановити, що ставлення всіх груп респондентів до проблеми формування виконавських навичок гри на фортепіано є цілком і повністю позитивним.

Ефективність методичного забезпечення щодо формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл на засадах жанрового підходу було перевірено під час проведення формувального експерименту. Упровадження й перевірка методичного забезпечення відбувалось на базі ДМШ №1 імені Л.в.Бетховена міста Харків; КПСМНЗ «Дитяча музична школа № 6», м. Харків; КПСМНЗ «Дитяча музична школа № 10», м. Харків; КПСМНЗ «Харківська школа мистецтв для підлітків і дорослих».

Експериментальна робота, що була проведена під час формувального експерименту, включала наступні заходи: конкретизація змісту кожного з етапів формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл на засадах жанрового підходу; упровадження сукупності методів та визначення особливостей їх застосування для кожного етапу формувального експерименту; експериментальна перевірка ефективності розробленого методичного забезпечення; аналіз і діагностування динаміки формування комплексу

виконавських навичок гри на фортепіано в учнів ДМШ шляхом порівняння результатів контрольних зрізів, проведених у контрольній та експериментальній групах.

У ході формувального експерименту ми намагалися створити сприятливе освітньо-виховне середовище шляхом забезпечення необхідних соціально-педагогічних і психолого-педагогічних факторів згідно до окреслених вище педагогічних умов. Ці фактори були спрямовані на формування компонентних складових комплексу виконавських навичок гри на фортепіано в учнів ДМШ, шкіл мистецтв.

Психолого-педагогічні фактори створення освітньо-виховного середовища сприяли позитивному ставленню учнів ДМШ, шкіл мистецтв до цілеспрямованого і систематичного формування компонентних складових виконавських навичок, до прагнення аналізувати свої творчі здобутки в контексті покращення результатів фортепіанної підготовки, осмислювати розвиток власних музичних можливостей. Соціально-психологічні фактори були спрямовані на: творчу взаємодію всіх суб'єктів експериментальної роботи; усунення жорсткого регламенту в навчально-виховному процесі; створення проблемних ситуацій, а також варіативності у процесі розв'язання навчально-виховних завдань; позитивне ставлення до активізації роботи з формування виконавських навичок учнів у педагогічному колективі.

Для розвитку необхідних якостей та виконавських навичок був використаний комплекс методів, що включав наступні групи: групу методів мотивації мистецького навчання, до якої входить підгрупа розвитку інтересу до мистецького навчання й вправління, а також підгрупа обов'язку і відповідальності (методи контролю й самоконтролю, метод роз'яснення значущості формування виконавських навичок гри на фортепіано тощо); групу вербальних методів, що включає розповідь, бесіду, поточний коментар, вербалізацію змісту музичних творів, пояснення тощо; групу теоретичних методів, до якої входять: метод пізнання від загального до конкретного, метод аналізу нотного тексту, метод аналітичного сприймання звучання музичного твору тощо; групу методів мистецького вправління, що включає виконання вправ для розвитку фортепіанної техніки, виконання етюдів, ескізного опрацювання фортепіанних творів тощо; групу методів щодо добору навчально-педагогічного репертуару, яка містить: метод створення ситуації самостійного вибору, метод перманентного розширення навчально-педагогічного репертуару, метод оцінювання доцільності використання фортепіанного твору тощо, метод читання з листка; групу методів інтерпретаційного опрацювання фортепіанного твору, що включає методи художньо-педагогічного аналізу щодо засобів музичної виразності, інтерпретаційне планування, оцінювання і рейтингове ранжування результатів інтерпретаційної діяльності.

У висновках доцільно зазначити, що всі групи респондентів не лише вважають означену проблему актуальною, а й пропонують шляхи для її розв'язання. Характерним для проведеного діагностування є практична відсутність негативних відповідей, а також осіб, які не визначились. Це дозволяє констатувати, що ставлення респондентів до проблеми нашого дослідження можна охарактеризувати як зацікавленість у її розробленні та розв'язанні.

Література

1. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: методичні поради молодим науковцям / Семен Устимович Гончаренко. – Київ-Вінниця: ДОВ “Вінниця”, 2008. – 278 с.

УДК 792.82:7.071.4

Бобро Н. С.

ПРОФЕСІОГРАМА ПЕДАГОГА-БАЛЕТМЕЙСТЕРА

Стаття присвячена аналізу професійних якостей балетмейстера. Вища освіта балетмейстера методологічно забезпечується єдністю цілей освіти, симультанним підходом до мистецько-хореографічного синтезу, в предметному полі якого – формування ціннісної свідомості та ціннісного світогляду балетмейстера.

Ключові слова: балетмейстер, професіограма, педагогічна майстерність .